Олександр В. Черевко¹, Наталія В. Белоусова², Юлія О. Головчук³

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто теоретико-методологічну основу наукових досліджень, які стосуються виявлення рівня забезпеченості економічного розвитку регіонів України, з урахуванням регіональних особливостей та визначенням проблем сучасної регіональної політики. Акцентується увага на особливостях економічного потенціалу того чи іншого регіону, враховуючи його різноманітні складові (інфраструктурні, виробничі, соціальні, економічні та інші) в рамках програми децентралізації влади в Україні та прогнозуючи економічний потенціал кожному регіону. Системний метод та метод моделювання економічного розвитку регіонів дозволяють розглядати регіоналізацію економіки як органічну складову процесів комплексного управління в економічній сфері.

Ключові слова: економіка регіонів України, теоретико-методологічне забезпечення, економічна політика регіонів, регіоналізація управління економікою, економічність державного управління.

Літ. 36.

DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-238-17-25

Александр В. Черевко, Наталья В. Белоусова, Юлия А. Головчук

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены теоретико-методологическую основу научных исследований, касающихся выявления уровня обеспеченности экономического развития регионов Украины, с учетом региональных особенностей и определения проблем современной региональной политики. Акцентируется внимание на особенностях экономического потенциала того или иного региона, учитывая его разнообразные составляющие (инфраструктурные, производственные, социальные, экономические и другие) в рамках программы децентрализации власти в Украине и прогнозирующие экономический потенциал каждому региону. Системный метод и метод моделирования экономического развития регионов позволяют рассматривать регионализацию экономики как органическую составляющую процессов комплексного управления в экономической сфере.

Ключевые слова: экономика регионов Украины, теоретико-методологическое обеспечение, экономическая политика регионов, регионализация управления экономикой, экономичность государственного управления

Oleksandr V. Cherevko, Natalia V. Bielousova, Julia O. Golovchuk

THERETICAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF THE ECONOMY DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

The article discusses the theoretical and methodological basis of scientific research related to identifying the level of security for the economic development of the regions of Ukraine, taking into account regional characteristics and defining the problems of modern regional policy. Attention is focused on the features of the economic potential of a region, taking into account its various components (infrastructural, production, social, economic and others) within the framework of the pro-

¹ Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky. Cherkasy. Ukraine.

² National Aviation University. Kiev. Ukraine.

³ Vinnytsia Trade and Economic Institute KNTEU. Vinnytsia. Ukraine.

gram of decentralization of power in Ukraine and predicting the economic potential of each region. The systemic method and the method of modeling the economic development of regions allow us to consider the regionalization of the economy as an organic component of the processes of integrated management in the economic sphere.

Keywords: *the economy of the regions of Ukraine, theoretical and methodological support, the economic policy of the regions, the regionalization of economic management, the efficiency of public administration.*

Peer-reviewed, approved and placed: 14.04.2021.

Постановка проблеми. Регіональна економічна політика будь-якої країни напряму залежить від державного устрою, ступеня участі держави в економіці, можливостей місцевого самоврядування, характеру міжбюджетних відносин і наявності в регіоні потужних економічних структур. Такий алгоритм взаємозв'язків притаманний і для України, хоча на даний момент ще тривають дискусії щодо розподілу повноважень у межах регіональної політики.

Напрямки наукової діяльності у сфері регіональної економіки були спрогнозовані ще у 90-х роках ХХХ ст. (Постанова НАН України від 19 жовтня 1994 р. № 233) і до цих пір залишаються актуальними, а саме: обґрунтування теоретико-методологічних основ регіональної політики, систем управління та еколого-економічного регулювання розвитку регіонів; вивчення розвитку соціальної та ринкової інфраструктури, прогнозування наслідків змінних процесів в регіонах; розробка та вдосконалення програм, концепцій і стратегій регулювання економічних відносин в регіонах; використання ефективних механізмів регіонального господарювання (трудового, виробничого та науково-технічного потенціалу регіону), моделювання процесів ресурсозбереження, використання; наукове обґрунтування напрямів транскордонного співробітництва регіонів України.

Кожен з даних напрямків вимагає спеціального теоретико-методологічного забезпечення. Маючи низку теоретико-методологічних напрацювань та науково-практичних досліджень і враховуючи тенденції сучасного реформування внутрішньо-регіональної політики та системи розвитку регіональної економіки, проблематика, що піднімається в даному дослідженні вважається нам актуальною і такою, що потребує більш ґрунтовного уточнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Рекомендації щодо раціонального розміщення окремих підприємств з'явилися ще на початку ХІХ ст., згодом у процесі розміщення виробництва дедалі більше уваги приділялося паралельному розміщенню системи підприємств, усебічному врахуванню різноманітних чинників розміщення, комплексному використанню ресурсів території. Вагомий внесок у розроблення проблем розміщення виробництва зробили Й. Тюнен [2], В. Лаунхардт [3], М. Туган-Барановський [4], А. Вебер [5], В. Кристаллер [6], А. Леш [7], У. Ізард [8], ДЖ.Фрідман [9], Ф. Перру [10], І. Валерстайн [11], Ф.Бродель [12], П. Кругман [13].

Слідом за теоріями розміщення виробництва поступово виникли теорії розміщення населення, урбанізації та раціонального природокористування.

Метою дослідження є виявлення рівня теоретико-методологічного забезпечення процесу розвитку економіки в регіонах України, з урахуванням регіональних особливостей та визначенням проблем сучасної регіональної політики.

Основні результати дослідження. Державна регіональна економічна політика є частиною макроекономічної політики, спрямованої на соціально-економічний розвиток регіонів. Можна виокремити три напрями державної регіональної економічної політики: вирівнювання розвитку регіонів до загальнодержавних стандартів, забезпечення економічного зростання регіонів на основі їхнього власного потенціалу та змішана політика, що об'єднує перші два напрями.

Будь-яка з трьох політик має на меті розвиток усіх видів інфраструктури для підвищення ділової активності в регіонах; створення робочих місць і забезпечення більш широкого їх вибору, диверсифікацію структури регіональної економіки, налагодження міжрегіонального кооперування, збільшення надходжень у консолідований бюджет, усунення джерел соціального напруження; забезпечення ефективного природокористування.

Регіоналізація економіки є органічним складником процесів комплексного управління в економічній сфері. М. Фрідман [14] наголошував на двох принципах, що дають змогу уникнути загрози концентрації влади та надмірного втручання уряду в економіку – це обмеженість сфери діяльності уряду та розосереджена діяльність влади [15, с. 39-41].

Регіоналізація управління економікою забезпечує формування фінансових ресурсів на місцевому рівні, наближає виробника до споживача, створює регіональні ринки й умови зростання зайнятості населення, формує повноцінне конкурентне середовище в межах державних кордонів.

Враховуючі процеси децентралізації влади в Україні, постає питання розвитку регіональної економіки, яка в кожному регіоні опирається на декілька основних позицій:

- 1 – спеціалізація регіону (промисловий, аграрний, мішаний тип);
- 2 – розвиток інфраструктури регіону (підприємства різних галузей, транспортна інфраструктура);
- 3 – рівень дотацій (одноразові, щорічні та ін.);
- 4 – чисельний (працюючі, безробітні, діти, пенсіонери) та віковий склад (діти дошкільного та шкільного віку (до 18 років), молодь (до 35 років), люди середнього віку (35-55 років), люди старшого віку (56-70), люди похилого віку (старші 70 років)).

В залежності від набору вище зазначених регіональних складових, створюється загальна картина регіонального економічного розвитку та вибудовується економічний потенціал того чи іншого регіону, з урахуванням якого прогнозується перспективність подальшого регіонального розвитку економіки.

Світовий досвід продемонстрував відносну хибність думки про те, що приймати управлінські рішення за умов ринкової економіки набагато легше, аніж за умов централізованого планування. Сучасний досвід економічного розвитку регіонів показав, що в процесі децентралізації влади відбулись

суттєві зміни в перерозподілі бюджетних коштів і в регуляторних механізмах капіталонакопичення.

В сучасних умовах розвитку світового суспільства важливими постулатами залишається економічність державного управління, яка підтверджується оперативністю прийняття рішень, простота контролю виконання рішень і відносна стабільність у кризових умовах. Для багатьох країн світу суттєвим випробуванням стала світова пандемія COVID-19, яка показала сильні і слабкі сторони економік країн, в тому числі й економіки України.

Застосування спрощених стратегій державного управління, заснованих лише на якісному уявленні про управління економікою, призвело до розчарованості не тільки багатьох суб'єктів економіки, а й суспільства загалом.

Істотні зміни ролі та функцій державних органів управління економікою, в умовах стрімкого розвитку ринкових відносин і прискореного формування приватного сектору (приватизації), створили уявлення, що тільки вільна конкуренція на ринку здатна направити економічний і соціальний розвиток країни у русло, потрібне суспільству [16].

Однак, дана теорія спростована внаслідок економічних реформ як в Україні, так і за кордоном. Тому, актуальним залишається питання вдосконалення системи державного управління взагалі та на регіональному рівні, зокрема.

В методології соціально-економічного розвитку регіонів особливу роль відіграють методи та підходи наукового пізнання, серед яких найбільш популярним є системний підхід, в основу якого покладено дослідження різних за своїм змістом об'єктів, які можна об'єднати в системи. Розвиток даного наукового підходу, з урахуванням інтелектуальних інформаційних технологій, дав змогу перейти від застосування економіко-математичних моделей для планування, до їх економічного прогнозування. Дослідження, проведені на основі системного підходу, дали змогу аналізувати процеси різного походження — економічні, соціальні, технологічні, у вигляді єдиного комплексу [15].

Використання точних наук в економічних дослідженнях допомагають фахівцям належним чином зрозуміти взаємозв'язок сучасних змін в економіці та подій, які відбуваються у суспільстві, що сприяє обґрунтованому економічному аналізу та створенню наукових передбачень. А це, в свою чергу, дає змогу органам державної влади та державного управління, а також окремим суб'єктам господарювання, досить оперативно знаходити найбільш ефективні рішення у складних і неоднозначних політико-економічних ситуаціях. Для вирішення такої складності завдань, вкрай необхідне моделювання ситуації щодо соціально-економічного розвитку регіону.

Моделювання розуміється як основний специфічний метод, який застосовується з метою аналізу та синтезу систем управління та як філософський метод пізнання. Це особливий пізнавальний прийом, коли суб'єкт, замість безпосереднього дослідження об'єкта пізнання, обирає (створює) схожий допоміжний (альтернативний) об'єкт, що виступає в ролі

моделі, яка досліджується, а отримані нові знання автоматично переносить на об'єкт-оригінал [16].

Процес моделювання припускає використання різних загальнологічних методів, які допомагають обґрунтовано зарахувати метод моделювання до класу синтетичних загальнонаукових методів пізнання. Якщо ми використовуємо модель економічного явища, то повинні врахувати той факт, що вона буде побудована на основі математичного інструментарію та у підсумку, буде мати вигляд економіко-математичної моделі.

Для перспектив розвитку та поширення економіко-математичних методів і моделей велике значення мали фундаментальні праці Дж. Данціґа, Л. Канторовича, О. Ланге, В. Леонтьєва, В. Немчинова, В. Новожилова та інших видатних дослідників 50-60-х років XX ст. Їхню справу продовжили С. Бір, В. Глушков, В. Михалевич і багато інших видатних науковців, незважаючи на різноманітність наукових шкіл, які існували (та й досі існують) у теоретико-економічних дослідженнях [17].

Актуальні наукові дискусії давали змогу представникам різних наукових напрямів досить досконало і продуктивно аналізувати складні суспільно-економічні процеси, обґрунтовано пропонувати рекомендації щодо найбільш раціональних форм моделювання поведінки учасників цих процесів. Але практично кожна методика носить дискусійний характер, внаслідок чого основні наукові постулати потребують моніторингу виниклих запитань і додаткових досліджень.

Проблемами розвитку регіонів України на сучасному етапі є диференціація економічного потенціалу та рівнів соціально-економічного розвитку, недостатня збалансованість складників транспортної системи, високий рівень тіньової економіки, складність формування ринкових відносин між регіональною владою та приватним бізнесом, складність процесу розмежування власності між державним і регіональними рівнями державного управління; несприятлива екологічна ситуація в багатьох регіонах.

Посилює диференціацію соціально-економічного розвитку регіонів розривання міжрегіональних коопераційних зв'язків і руйнування корпоративно-коопераційного каркасу національної економіки, внаслідок чого виникають проблеми із зайнятістю населення, знижуються показники людського розвитку, порушуються принципи сталого розвитку регіонів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Практика управління регіональною економікою свідчить про те, що територіальні диспропорції дуже стійкі, а їх подолання вимагає тривалого часу. Навіть за умов значної фінансової підтримки депресивних регіонів, це завдання не вдається швидко вирішити, якщо відсутній перспективний план реалізації наявного потенціалу регіонів.

Підсумовуючи все вище викладене ми вважаємо, що подолання міжрегіональних диспропорцій можливе за умов запровадження принципів сталого розвитку, програмно-цільового підходу й синергетичних механізмів, дають змогу налагодити міжрегіональне кооперування, здійснити диверсифікацію виробництва, запровадити політику імпортозаміщення,

забезпечити формування регіональних інноваційних систем, корпоратизацію та кластеризацію на територіальному рівні.

Окрім того, державна політика має базуватися на чіткому виявленні оптимальних пріоритетів у визначенні цілей та оцінці можливих наслідків від їхньої реалізації. А це, в свою чергу, неможливо без застосування сучасних економіко-математичних моделей, призначених для моделювання важелів регулювання регіонального економічного зростання.

1. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення : зб. офіц. док. / упоряд. З. Варналій, В. Жук, А. Павлюк [та ін.] ; за ред. З. Варналія. К. : НІСД, 2004. С. 437-489. (Сер. «Регіональний розвиток» ; Вип. 6).

2. Тюнен Й. Г. Исследования о влиянии хлебных цен, богатства почвы и накладных расходов на земледелие / Й. Г. Тюнен // Изолированное государство в его отношении к сельскому хозяйству и национальной экономике / Й. Г. Тюнен, пер. Е. А. Торнеус ; под ред. проф. А. А. Рыбникова. М. : Экономическая жизнь, 1826. 326 с.

3. Launhardt Wilhelm. The theory of the trace : being a discussion of the principles of location / Wilhelm Launhardt, A. Bewley. Lawrence Asylum Press, 1900. 139 p.

4. Туган-Барановский М. И. Избранные сочинения : В 2 т. Т. 2 : Основы политической экономики / М. И. Туган-Барановский ; науч. ред. и авт. вступит. ст. Л. И. Дмитриченко. Донецк : ДонГУЭТ, 2004. С. 131, 176-178.

5. Вебер А. О размещении промышленности: чистая территория штандорта / А. Вебер. М. ; Л. : Книга, 1926. 224 с.

6. Christaller W. The advantages of space-economic theory for the practice of regional planning / W. Christaller // *Ekistics*. October. 1965. № 20. P. 223-227.

7. Леш А. Географическое размещение хозяйства / А. Леш ; пер. с нем. М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1959. 455 с.

8. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / У. Изард ; сокр. пер. с англ. В. М. Гохмана, Ю. Г. Липеца, С. Н. Тагера ; вступ. ст. и редакция А. Е. Пробста. М. : Прогресс, 1966. 643 с.

9. Friedmann J. Regional Development Policy / J. Friedmann. Boston : Mass. Inst. Techn. 1965. P. 12-97.

10. Перру Ф. Экономика X века / Ф. Перру // 25 ключевых книг по экономике / А. Бейтон, А. Казорла, К. Дало [и др.] ; пер. с фр. Урал : ИТО, 1999. С. 427-448.

11. Валлерстайн И. Периферия / Иммануил Валлерстайн // Экономическая теория ; под. ред. Дж. Итуэлла, М. Мингейта, П. Ньюмена ; пер. с англ. ; науч. ред. чл.-корр. РАН В. С. Автономов. М. : ИНФРА-М, 2004. 931 с.

12. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая длительность / Ф. Бродель // Философия и методология истории : сб. переводов ; под ред. И. С. Кона. М. : Прогресс, 1977. С. 115-142.

13. Fujita M. The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade // M. Fujita, P. R. Krugman, A. J. Venables. Massachusetts Institute of Technology : First MIT Press paperback edition, 2001. 369 с.

14. Фридман М. Роль уряду у вільному суспільстві / М. Фридман // Лібералізм : ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія. Вид. 2-ге, переробл. ; упоряд. О. Проценко, В. Лановий. К. : Видавничий дім «ПРОСТІР» — «СМОЛОСКИП», 2009. С. 774-783.

15. Пономаренко Л. А. Основы економічної кібернетики : підручник / Л. А. Пономаренко. К. : КНТЕУ, 2002. 432 с.

16. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. К. : НІСД, 2012. 368 с.

17. Михалевич М. В. Моделирование переходной экономики. Модели, методы, информационные технологии / М. В. Михалевич, И. В. Сергиенко. К. : Наук. думка, 2005. 670 с.

18. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи (аналітична доповідь) / За ред. Білої С.О. К. : НІСД, 2012. 56 с.

19. Керецман В. Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні: (текст) [Електронний ресурс] / В. Керецман. Режим доступу: univ.uzhgorod.ua/old/science/idurr/kerecman.doc.
20. Сливка Р. Новий вимір політичного та соціально-економічного співробітництва між прикордонними територіями в Центральній та Східній Європі: (текст) [Електронний ресурс] / Р. Сливка. Режим доступу: <http://geoinfo.if.ua/?p=265>.
21. Пашкевич М.С. Наукові засади регулювання регіональної економіки: монографія / М.С. Пашкевич. Д.: Національний гірничий університет, 2012. 790 с.
22. Медвідь В.Ю. Методологічні основи економічного регулювання регіонального розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В.Ю. Медвідь. Чернівці, 2016. 40 с.
23. Яровой Г.О. Европейский союз для регионов: что можно и нужно знать российским регионам о ЕС / Г.О. Яровой. СПб.: Норма, 2012. 367 с.
24. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
25. Герасимчук З.В., Вахович І.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: монографія. Луцьк: ЛДТУ. 2002. 248 с.
26. Горященко Ю.Г. Оцінка ефективності соціально-економічного розвитку регіону. Економічний простір. 2014. № 81. С. 48-55.
27. Словник з регіональної політики. Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень ЄвроРегіонУкраїна. URL: <http://eu.prostir.ua/library/1405.html>
28. Сливка Р. Новий вимір політичного та соціально-економічного співробітництва між прикордонними територіями в Центральній та Східній Європі. URL: <http://geoinfo.if.ua/?p=265>.
29. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження. К.: УАДУ, 2001. 112 с.
30. Тульчинська С.О. Підходи до визначення поняття «регіон» в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=l&z=1201>.
31. Приходченко Т.А. Теорії та концепції регіонального розвитку умовах. Ефективна економіка. 2016. № 9. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=l&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5149>.
32. Шкрабак І.В. Синергетична концепція стратегічного управління економічним розвитком територіальних утворень. Ефективна економіка. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=l&z=1421>.
33. Лашук О.С. Методологічні основи механізмів державного регулювання розвитку регіону. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2017. №1 (3). С. 93-100.
34. Ковальчук В.Г. Теоретико-методологічні підходи до забезпечення регіонального розвитку. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 2015. Вип. 2. С. 20-27.
35. Коваленко М.А., Кругла Н.А., Радванська Л.М., Швороб Г.М. Регіональний менеджмент: навч. посіб. Херсон: Олді-плюс, 2004. 304 с.
36. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону: практич. посіб. / за ред. І. Санжаровського. Київ: Вид-во К.І.С., 2008. 214 с.

1. Rehionalna polityka Ukrainy: instytutsiino-pravove zabezpechennia : zb. ofits. dok. / uporiad. Z. Varnalii, V. Zhuk, A. Pavliuk [ta in.]; za red. Z. Varnalii. K. : NISD, 2004. S. 437-489. (Ser. «Rehionalnyi rozvytok» ; Vyp. 6) [in Ukrainian].

2. Tyunen J. G. Issledovaniya o vliyanii hlebnih cen, bogatstva pochvy i nakladnyh rashodov na zemledeliye / J.G. Tyunen // Izolirovannoe gosudarstvo v ego otnoshenii k sel'skomu hozyajstvu i natsional'noj ekonomii / J. G. Tyunen, per. E. A. Torneus ; pod red. prof. A. A. Rybnikova. M. : Ekonomicheskaya zhizn', 1826. 326 s [in Russian].

3. Launhardt Wilhelm. The theory of the trace : being a discussion of the principles of location / Wilhelm Launhardt, A. Bewley. Lawrence Asylum Press, 1900. 139 p.

4. Tugan-Baranovskij M. I. Izbrannye sochineniya : V 2 t. T. 2 : Osnovy politicheskoy ekonomii / M. I. Tugan-Baranovskij ; nauch. red. i avt. vstupit. st. L. I. Dmitrichenko. Doneck : DonGUET, 2004. S. 131, 176-178 [in Russian].

5. Veber A. O razmeshchenii promyshlennosti: chistaya territoriya shtandorta / A. Veber. M. ; L. : Kniga, 1926. 224 s [in Russian].

6. Christaller W. The advantages of space-economic theory for the practice of regional planning / W. Christaller // *Eikistics*. October. 1965. № 20. R. 223-227.
7. Lesh A. Geograficheskoe razmeshchenie hozyajstva / A. Lesh ; per. s nem. M. : Izd-vo inostr. lit-ry, 1959. 455 s [in Russian].
8. Izard U. Metody regional'nogo analiza: vvedenie v nauku o regionah / U. Izard ; sokr. per. s angl. V. M. Gohmana, YU. G. Lipecsa, S. N. Tagera ; vstup. st. i redakciya A. E. Probsta. M. : Progress, 1966. 643 s [in Russian].
9. Friedmann J. Regional Development Policy / J. Friedmann. Boston : Mass. Inst. Techn. 1965. R. 12-97.
10. Perru F. Ekonomika H veka / F. Perru // 25 klyuchevykh knig po ekonomike / A. Bejton, A. Kazorla, K. Dalo [i dr.] ; per. s fr. Ural : ITO, 1999. S. 427-448 [in Russian].
11. Vallerstajn I. Periferiya / Immanuel Vallerstajn // *Ekonomicheskaya teoriya* ; pod. red. Dzh. Ituellla, M. Mingejta, P. N'yumena ; per. s angl. ; nauch. red. chl.-korr. RAN V. S. Avtonomov. M.: INFRA-M, 2004. 931 s [in Russian].
12. Brodel' F. Istoriya i obshchestvennye nauki. Istoricheskaya dlitel'nost' / F. Brodel' // *Filosofiya i metodologiya istorii* : sb. perevodov ; pod red. I. S. Kona. M. : Progress, 1977. S. 115-142 [in Russian].
13. Fujita M. The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade // M. Fujita, P. R. Krugman, A. J. Venables. Massachusetts Institute of Technology : First MIT Press paperback edition, 2001. 369 c.
14. Fridman M. Rol uriadu u vilnomu suspilstvi / M. Fridman // *Liberalizm : liberalna tradytsiia politychnoho myslennia vid Dzhona Lokka do Dzhona Roulza: antologhiia*. Vyd. 2-he, pererobl. ; uporiad. O. Protsenko, V. Lanovyi. K. : Vydavnychiy dim «PROSTIR» – «SMOLOSKYP», 2009. S. 774-783 [in Ukrainian].
15. Ponomarenko L. A. Osnovy ekonomichnoi kibernetiky : pidruchnyk / L. A. Ponomarenko. K. : KNTEU, 2002. 432 s [in Ukrainian].
16. Sukhorukov A.I. Modeliuvannia ta prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy: monohrafiia / A. I. Sukhorukov, Yu. M. Kharazishvili. K. : NISD, 2012. 368 s [in Ukrainian].
17. Mihalevich M. V. Modelirovanie perekhodnoj ekonomiki. Modeli, metody, informacionnye tekhnologii / M. V. Mihalevich, I. V. Sergienko. K. : Nauk. dumka, 2005. 670 s [in Russian].
18. Reformuvannia derzhavnogo upravlinnia rehionalnym rozvytkom: stan, problemy, perspektyvy (analychna dopovid) / Za red. Biloi S.O. K. : NISD, 2012. 56 s [in Ukrainian].
19. Keretsman V. Problemy formuvannia rehionalnoi polityky ta rehionalnoho upravlinnia v Ukraini: (tekst) [Elektronnyi resurs] / V. Keretsman. Rezhym dostupu: univ.uzhgorod.ua/old/science/idurt/kerecman.doc [in Ukrainian].
20. Slyvka R. Novyi vymir politychnoho ta sotsialno-ekonomichnoho spivrobitnytstva mizh prykor-donnymy terytoriiamy v Tsentralnii ta Skhidnii Yevropi: (tekst) [Elektronnyi resurs] / R. Slyvka. Rezhym dostupu: <http://geoinfo.if.ua/?p=265> [in Ukrainian].
21. Pashkevych M.S. Naukovi zasady rehuliuвання rehionalnoi ekonomiky: monohrafiia / M.S. Pashkevych. D.: Natsionalnyi hirnychiy universytet, 2012. 790 s [in Ukrainian].
22. Medvid V.Iu. Metodolohichni osnovy ekonomichnoho rehuliuвання rehionalnoho rozvytku: avtoref. dys. na здобuttia nauk. stupenia dokt. ekon. nauk: spets. 08.00.05 «Rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika» / V.Iu. Medvid. Chernihiv, 2016. 40 s [in Ukrainian].
23. Yarovoi H.O. Evropeiskiy soiuz dlia rehyonov: chto mozhno y nuzhno znat rossyiskym rehyon-am o ES / H.O. Yarovoi. — SPb.: Norma, 2012. 367 s [in Russian].
24. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 05 liutoho 2015 p. № 156-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19> [in Ukrainian].
25. Herasymchuk Z.V., Vakhovych I.V. Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm formuvannia ta realizatsii stratehii rozvytku rehionu: monohrafiia. Luts'k: LDTU. 2002. 248 s [in Ukrainian].
26. Horiashchenko Yu.H. Otsinka efektyvnosti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu. *Ekonomichniy prostir*. 2014. № 81. S. 48-55 [in Ukrainian].
27. Slovyk z rehionalnoi polityky. Instytut rehionalnykh ta evrointehratsiinykh doslidzhen Yevro RehionUkraina. URL: <http://eu.prostir.ua/library/1405.html> [in Ukrainian].
28. Slyvka R. Novyi vymir politychnoho ta sotsialno-ekonomichnoho spivrobitnytstva mizh prykor-donnymy terytoriiamy v Tsentralnii ta Skhidnii Yevropi. URL: <http://geoinfo.if.ua/?p=265> [in Ukrainian].
29. Romaniuk S.A. Polityka rehionalnoho rozvytku v Ukraini: suchasnyi stan i novi mozhlyvosti: Rehionalni doslidzhennia. K.: UADU, 2001. 112 s [in Ukrainian].

30. Tulchynska S.O. Pidkhody do vyznachennia poniattia «rehion» v suchasnykh umovakh. *Efektivna ekonomika*. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=l&z=1201> [in Ukrainian].
31. Prykhodchenko T.A. Teorii ta kontseptsii rehionalnoho rozvytku umovakh. *Efektivna ekonomika*. 2016. № 9. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=l&j=efektivna-ekonomika&s=ua&z=5149> [in Ukrainian].
32. Shkrabak I.V. Synerhetychna kontseptsii stratehichnoho upravlinnia ekonomichnym rozvytkom terytorialnykh utvoren. *Efektivna ekonomika*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=l&z=1421> [in Ukrainian].
33. Lashuk O S. Metodolohichni osnovy mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання rozvytku rehionu. *Publichne administruvannya: naukovy doslidzhenniatarozvytok*. 2017. №1 (3). S. 93-100 [in Ukrainian].
34. Kovalchuk V.H. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do zabezpechennia rehionalnoho rozvytku. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya «Derzhavne upravlinnia»*. 2015. Vyp. 2. S. 20-27 [in Ukrainian].
35. Kovalenko M.A., Kruhla N.A., Radvanska L.M., Shvorob H.M. *Rehionalnyi menedzhment: navch. posib.* Kherson: Oldi-plus, 2004. 304 s [in Ukrainian].
36. *Rozroblennia ta vprovadzhennia stratehichnoho planu rozvytku rehionu: praktych. posib.* / za red. I. Sanzharovskoho. Kyiv: Vyd-vo K.I.S., 2008. 214 s [in Ukrainian].